

Амалян Н.Д., к.е.н., доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки УДУФМТ

ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ «CHIMERICA» НА ТЛІ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Аналізується трансформація американо-китайських економічних відносин впродовж поточного сторіччя. Кінець “Кимерики” на тлі глобальної фінансової кризи та трансформація американо-китайських відносин несуть у собі потенціал зміни не тільки взаємовідносин цих країн, але й корінної трансформації позиціонування головних сил на геополітичній арені у поєднанні з радикальною перебудовою міжнародної валютної системи.

Ключові слова: Кимерика, криза, Китай, США.

Літ. 20

Амалян Н.Д., к.э.н., доцент кафедры финансов и финансово-экономической безопасности УГУФМТ

ЭВОЛЮЦИЯ ПОНЯТИЯ «CHIMERICA» НА ФОНЕ МИРОВОГО ФИНАНСОВОГО КРИЗИСА

Анализируется трансформация американо-китайских экономических отношений на протяжении текущего столетия. Конец “Кимерики” на фоне глобального финансового кризиса и трансформация американо-китайских отношений несут в себе потенциал изменения не только взаимоотношений этих стран, но и радикальной трансформации позиционирования основных сил на геополитической арене в сочетании с коренной перестройкой международной валютной системы.

Ключевые слова: Кимерика, кризис, Китай, США.

Amalyan N.D., Ph.D., Associate Professor of Finance and Economic Security UGUFMT

EVOLUTION OF THE CONCEPT «CHIMERICA» AMID GLOBAL FINANCIAL CRISIS

Multi-faceted Chinese–US economic relations in XXI century are under investigation. Decline of “Chimerica”- that is the end of financial and economic symbiosis of two nations’ economies – is fraught with radical transformation of the alignment of forces on the world arena in addition to fundamental rearrangement of global monetary system.

Key words. Chimerica, crisis, China, USA.

Постановка проблеми. Кожного року, що минув з сумнозвісного 2008, аналітики визначають часові рамки останньої світової кризи як 2008 – поточний рік. Але навіть і сьогодні, у 2013 році, поки що не можна вказати на час її завершення. Те ж саме стосується і змін, які ця криза може привнести в міжнародні економічні відносини. На даний час з тим чи іншим рівнем достовірності можна лише виявити нові тенденції, поява яких зумовлена або самою кризою, або методами її подолання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми американо-китайських економічних відносин отримали найбільш глибоке висвітлення в роботах американських та китайських дослідників, але доступною для ознайомлення є переважно точка зору науковців США. У Сполучених Штатах найвідомішими спеціалістами з цього питання є Найєл Фергюсон і Моріц Шуларік (автори терміну «Кимерика» (Chimerica = China+America), Кевін Д.Фріман та аналітики науково-дослідної служби Конгресу США Уайн Моррісон і Марк Лабонт (автори щорічних доповідей «Китай як утримувач американських цінних паперів: висновки для США»). У вітчизняній науковій літературі феномен «Chimerica» не отримав належного висвітлення.

Мета статті – на основі об'єктивного висвітлення передумов виникнення феномену «Кимерики» та аналізу тенденції розвитку американо-китайських відносин в умовах світової фінансової кризи та боротьби з нею, визначити найбільш суттєві зміни у протистоянні двох країн у сфері міжнародних валютних відносин.

Виклад основного матеріалу. За рік до призначення на посаду очільника Федеральної резервної системи теперішній голова ФРС Бен Бернанке обвинуватив у негараздах Америки «світовий надлишок заощаджень» (global savings glut). Ще у травні 2005 році він назвав головною причиною різкого зростання обсягу ризикованих інвестицій та падіння відсоткових ставок на світовому ринку капіталів високий рівень заощадження в азіяських країнах, країнах-експортерах нафти та інших країнах, що розвиваються [1]. Загальновизнану тезу про те, що передумови кризи були "made in the U.S.A.", він і тоді і зараз намагається спростувати.

Посилався на світовий надлишок заощаджень як на причину фінансової кризи і попередник Бена Бернанке на посаді голови ФРС Алан Грінспен. Ця людина, яка з 1986 до 2006 року обіймала посаду голови наймогутнішого на той час банку, у березні 2009 у статті у Wall Street Journal під красномовною назвою «ФРС не спричинило бульбашки на ринку нерухомості» заявила: «Тіпотетичною причиною світового зниження довгострокових відсоткових ставок був тектонічний зсув на початку 1990-х у більшій частині світу, що розвивається, від адміністративно-планової економіки до більш динамічної, експортно-орієнтованої, ринкової. Результатом став сплеск в економічному зростанні в Китаї і багатьох інших нових ринкових економіках, який призвів до надлишку глобальних заощаджень в порівнянні з можливими інвестиціями» [2].

Згодом на роль головного «винуватця» кризи було виокремлено Китай.

В опублікованій у березні 2007 р. у британській газеті The Telegraph статті «Не дві країни, а одна: Кимерика» її автор Н. Фергюсон об'єднав США та Китай в одну спільноту, яку він запропонував називати «Кимерикою» (Chimerica): у ній на 13% земної поверхні чверть всього населення планети виробляє близько третини сукупного світового ВВП. Взаємовигідний – за твердженням Фергюсона – симбіоз США і Китаю ґрунтується на економічних відносинах між цими країнами: східні кимериканці заощаджують, західні – витрачають; східні виробляють товари, а західні – надають послуги; східні експортують, західні – імпортують; східні накопичують резерви, західні – люб'язно емітують номіновані в доларах облігації, яких так жадають східні [3].

Пізніше на доказ «симбіозу» двох економік Н. Фергюсон та М. Шуларік у статті під назвою «Кінець Кимерики» стверджували, що «завдяки активізації торгівлі зі США за період з 2000 до 2009 рр. Китай збільшив свій ВВП в 4 рази, експорт – у 5, а імпорт західних технологій забезпечив створення у виробничому секторі десятків мільйонів робочих місць [4].

Дійсно, після офіційного встановлення у 1979 році дипломатичних відносин між КНР і США обидві країни почали активно торгувати між собою. Спочатку експорт із США перевищував експорт з Китаю, але це продовжувалось усього 4 роки: у 1983 р. США вперше зафіксували пасивне сальдо у торгівлі з Китаєм. Наступні 30 років змінювались тільки цифри, а знак залишався незмінним.

Особливо високими темпами почав зростати експорт з Китаю наприкінці 1990-х, після того як Чжу Жунци визначив зовнішню торгівлю та залучення прямих іноземних інвестицій як основу нової стратегії розвитку Китаю. Слідом за істотною девальвацією юаня у 1994 р., відкриттям економіки для ПІІ та вступом до СОТ у 2001 р., зростання темпів експорту Китаю швидко перевищило зростання імпорту, в тому числі і внаслідок того, що численні ТНК почали переміщувати виробництво до Китаю.

В цьому сторіччі експорт до США і диспаритет у двосторонній торгівлі зростали надзвичайно швидко: з 2004 до 2008 року середньорічні темпи зростання експорту перевищували 20% і у 2008 році обсяг експорту досяг \$337,8 млрд, при тому що імпорт зі США оцінювався усього у \$71,5 млрд. Наразі з загальної величини дефіциту поточного рахунку США у \$487 млрд. дефіцит у двосторонній торгівлі з Китаєм забезпечує \$295 млрд. [5].

Стратегія на нарощування експорту швидко довела свою успішність: за підрахунками фахівців, чистий експорт та інвестиції в експортні галузі промисловості у 2008 році забезпечували економічне зростання Китаю на 60% (в 1990-х роках – лише 40%) [6].

Як експорту, так і приросту до Китаю ПІІ сприяли низька вартість робочої сили, капіталу, енергоресурсів та землі, низькі витрати на охорону довкілля, податкові пільги та занижений курс національної валюти. Ці та інші фактори, сприяючи підвищенню конкурентоспроможності вироблених у Китаї товарів, забезпечували високі темпи економічного зростання країни – в середньому на 10% за рік за 2001–2008 рр.

Аналогічна модель експортоорієнтованого зростання вже реалізовувалась раніше, в т.ч. в ході післявоєнного відновлення Німеччини та Японії. Спільними для усіх цих країн були тимчасові обмеження на зростання зарплат у поєднанні з випереджаючим підвищенням продуктивності праці, що забезпечувало прискорений розвиток промисловості і економічне зростання. Зростаючі прибутки корпорацій забезпечували збільшення інвестицій, що, в свою чергу, стимулювало виробничі потужності і продуктивність праці. В Китаї в результаті реалізації такої політики частка його експорту у 2008 році вже досягла 9 $\frac{1}{3}$ % світового, хоча у 1999 р. вона становила всього 3 $\frac{1}{2}$ % [5].

Втім, подібність моделей розвитку не виключає розбіжностей у масштабах і темпах їх імплементації. Одна з них – це надзвичайно високі показники заощаджень та інвестицій у Китаї в порівнянні з усіма названими країнами. Так, зокрема, у Китаї двозначне економічне зростання супроводжувалося надвисоким рівнем валових заощаджень (розраховується фахівцями Світового банку у процентному відношенні до ВВП як різниця між ВВП і валовим споживанням у сумі з чистими переказами). У 2008 році, наприклад, рівень валових заощаджень в Китаї сягав 55% ВВП, в той час як у США – 12%, Японії – 22%, Німеччині – 24% [7]. Так само непропорційно великою в Китаї є і загальна частка інвестицій – 40% ВВП країни, що є чи не найвищим показником у світі.

Але головна відмінність між Китаєм і рештою вищеназваних країн полягає у способі використання експортних доходів. У Китаї надзвичайно велика частка експортних доходів вилучалась державою, про що свідчать наступні дані: при тому, що обсяг зовнішньоторговельних операцій за 2000-2008 рр. зріс у 12 разів, доходи китайських виробників експортної продукції збільшились лише у 8 разів. Нерозподілений дохід корпорацій та доходи державних підприємств в подальшому і ставали головним джерелом заощаджень, на додачу до відкладеного споживання китайських домогосподарств, яке, за даними МВФ, досягло 25% їх чистого доходу.

Мірою зростання експортних надходжень центральна влада послідовно скуповувала долари, переслідуючи дві цілі: по-перше, уникнути ревальвації своєї валюти, і таким чином забезпечити конкурентоспроможність експорту, та, відповідно, зростання доходів і робочих місць в експортних галузях; по-друге, нарощувати резерви як захисну заначку від ризиків, пов'язаних з економічною інтеграцією, негативні наслідки якої були напередодні продемонстровані азійською кризою 1997-1998 рр. В результаті такої цілеспрямованої політики валютні резерви Китаю зросли з \$165 млрд. у 2000 році до \$2,3 трлн. у 2009 р.

Така швидка акумуляція централізованих резервів є нетиповою для експортоорієнтованої моделі розвитку економіки. Так, якщо у Китаї у 1990-2008 рр. середньорічні темпи зростання валютних резервів становили 4,85% (у порівнянні з 3,47% росту операцій по поточному рахунку), то у Німеччині та Японії у ході післявоєнного відновлення резерви в середньому зростали приблизно тими ж темпами, що і обсяг зовнішньої торгівлі: у Німеччині резерви зростали в середньому на 0,75% за рік (у порівнянні з 1,1% росту операцій по поточному рахунку), а у Японії – на 0,42% (проти 0,27%) [4].

Зароблені на експорті долари вкладались головним чином у державні облигації США. Це пояснювалось як традиційно низькою схильністю комуністичного уряду до ризику, так і небажанням промислово розвинутих країн передавати свої національні компанії у власність китайцям (у 2006 році на акції припадало лише 0,6% активів США, якими володіли китайці, що радикально відрізняється від структури активів держскарбниць інших країн – у резервах Великобританії, наприклад, на акції корпорацій США припадало майже 50% резервів, і ще 35% – на корпоративні облигації) [4].

Факт накопичення Китаєм номінованих у доларах резервів – а тільки за останній передкризовий рік вони зросли на 13,65% – став приводом для призначення Китаю “винуватцем” фінансової кризи: як витікає з виступу Бена Бернанке на конференції Banque de France у лютому 2011 р., саме нерезиденти скупили у США за період з 2003 до 2007 рр. 55% емітованих цінних паперів. Це, як переконував пан Бернанке, і спонукало американських фахівців з фінансової інженерії створити на потребу іноземних інвесторів нові фінансові інструменти – забезпечені іпотекою боргові зобов’язання [8].

Не пропустив нагоди призначити Китай винуватцем фінансової кризи у США і відомий прихильник тези про світовий надлишок заощаджень Мартін Вульф (Martin Wolf). Професор Ноттінгемського університету, автор книги “Налаштування глобальних фінансів” обґрунтовував прагнення Китаю до акумулювання номінованих в доларах резервах уроками азійської кризи, а саме втечею «гарячих» грошей з регіону наприкінці 90-х років ХХ століття. Саме це, на думку Мартіна Вульфа, і спонукало Китай до масованої купівлі американських цінних паперів з фіксованою доходністю [9].

Ще далі у пошуках винних у світовій кризі пішов американський економіст Кевін Д.Фріман (Kevin D.Freeman). У своїй доповіді «Економічна війна: загрози і відповідні заходи», підготовленій для Пентагону (виклад якої у лютому 2011 р. опублікувала газета The Washington Times [10], Кевін Фріман назвав причиною кризи фінансовий тероризм з боку Китаю (а також ісламських терористів, Росії, Венесуели, Ірану тощо).

Згадуючи як аргумент описану у відомій книзі “Необмежені методи ведення війни” (Qiao Liang i Wang Xiangsui, Unrestricted Warfare, 1999) стратегію, що може дозволити Китаю перемогти більш довершеного супротивника, К.Фріман стверджує, що причиною глобальної фінансової кризи у 2008 році стали підривні дії ворожих груп, спрямовані проти США. Він же описує і три етапи плану підриву економічної могутності Сполучених Штатів:

- Перший етап характеризувався спекулятивним завищенням цін на нафту впродовж 2007-2008 років, що збіглося з іпотечною кризою, і поповнило скарбницю країн-експортерів нафти на \$2 трлн.

- Другий етап знайшов свій прояв у «нападах ведмедів» на Bear Stearns, Lehman Brothers та інші компанії Уолл-стріту. Це дало імпульс системній кризі та спричинило падіння кредитного ринку.

- На третьому, завершальному, етапі уряду США довелося перебрати на себе значну частину боргів приватного сектора, поставивши, тим самим, під загрозу статус долара як резервної валюти [10].

Об’єктивність дослідження вимагає вказати, що жодне з обвинувачень Китаю в ініціюванні фінансової кризи в США і у фінансовому тероризмі не знайшло свого відображення у висновках Комісії з розслідування фінансової кризи. Головними винуватцями Комісія визнала регулюючі органи, вищих посадовців, фінансові компанії та рейтингові агентства: ”Ця

криза стала результатом дій або, навпаки, бездіяльності людей...” Конкретні імена людей – попередній і нинішнього глави ФРС – Алан Грінспен і Бен Бернанке, колишній і теперішній керівники Мінфіну США Генрі Полсон і Тімоті Гайтнер та адміністрація колишніх президентів США Білла Клінтона та Джорджа Буша-молодшого. Але найбільш визначним, на наш погляд, видається те, що експерти комісії прийшли до висновку, що політика дешевих грошей, яку проводила ФРС з 2001 року, «не мала суттєвого впливу» на розвиток кризи [11].

У повній відповідності до висновків комісії, й навіть випереджаючи їх, Бен Бернанке, зайнявши у 2006 р. посаду голови ФРС, розпочав активну реалізацію політики грошово-кредитної експансії: за його власним висловом, за потреби він готовий скидати гроші з гвинтокрила. Паралельно з реалізацією державних програм по порятунку економіки США, керівництво ФРС знову взялось до зниження вартості грошей: починаючи з серпня 2007 до грудня 2008 ставка префінансування була знижена у 11 прийомів з 5,25 до 0–0,25%.

Після вичерпання можливостей подальшого зниження відсоткової ставки і потрапляння в т. з. в пастку ліквідності, ФРС приступила до “Кількісного пом’якшення” (QE – Quantitative easing) – нетрадиційної грошово-кредитної політики, що реалізується центральним банком для стимулювання національної економіки у випадку, коли традиційні інструменти монетарної політики виявляються неефективними або неможливими. На відміну від традиційних операцій на відкритому ринку, у ході яких центробанк купує або продає державні облігації з метою підтримки цільових ринкових ставок відсотку, при кількісному пом’якшенні центральний банк купує фінансові активи безпосередньо для “скидання з гвинтокрилу грошей” в економіку. Мета таких операцій – збільшення грошової маси!, а не зниження міжбанківської процентної ставки рефінансування, яку неможливо зробити від’ємною.

Програма “кількісного пом’якшення” в США здійснюється у 3 етапи (станом на квітень 2013 р.). На першому (QE1), у 2008-2009 рр., ФРС вприснула в економіку країни спочатку \$600, а потім ще \$750 млрд.. Усі вони були витрачені на купівлю центробанком США боргових цінних паперів уряду та квазідержавних установ – таких як Fannie Mae, Freddie Mac та Federal Home Loan Banks. Під час другого раунду (QE2) – у 2010-2011 рр. ФРС придбала довгострокові державні облігації на \$0,6 трлн. 13 вересня 2012 ФРС оголосила новий раунд QE3, в рамках якого вона планувала щомісяця купувати іпотечні облігації на \$40 млрд. Але вже з січня 2013 р. щомісячний обсяг покупок цінних паперів досяг \$85 млрд.

В результаті усіх цих операцій баланс ФРС за роки кризи зріс більш ніж втричі: з 874 на початку 2007 року до \$2 9701 млрд. наприкінці 2012 р. Кількість емітованої готівки збільшилась майже на 50% – з 783 до \$1 125 млрд. Станом на квітень 2013 р. активи ФРС вже перевищили \$3 трлн.

Збільшення грошової бази більше ніж в 3 рази, за законами монетарної політики, загрожує значно вагомим збільшенням грошової маси – завдяки дії грошового мультиплікатора. Але, що цікаво, в фінансовій системі США поки що спрацьовує інстинкт самозбереження – мультиплікатор в США впав нижче одиниці ще у 2009 році і наразі коливається між 0,6 і 0,8 – що само по собі є нонсенсом – наразі мабуть варто було б називати його «дільником».

Але повернемося до Кимерики, де не стільки криза американської фінансової системи, скільки заходи по її подоланню радикальним чином змінили її долю.

В американській літературі з’явилося безліч наукових робіт, що констатують або пророкують початок кінця “зоряного сузір’я”. Як вказують експерти, китайська влада, по-перше, зрозуміла, що обтяжені заборгованістю американські споживачі навряд чи будуть купувати китайські товари у тих же обсягах, що і до кризи, а, по-друге, китайцям не подобається їх залежність від США у вигляді трильйонних резервів, номінованих у доларах, що загрожує значними потенційними втратами. Так, зокрема, Найел Фергюсон цитує Арвінда Субраманьяна: “чим раніше Китай визнає той факт, що він не може уникнути значних втрат – скажімо, близько 20% від ВВП у юанях на кожний долар резервів – тим краще. Ці втрати стануть невеликою ціною, яку доведеться заплатити за модель розвитку, яка просунула Китай від статусу країни третього світу до економічного гіганта менш ніж за 15 років” [12].

КНР і насправді відмовився від наджорсткої прив'язки своєї валюти до долара: якщо за 2003-2006 роки курс китайської валюти RMB/CNY не перевищував 0,13 долара, то починаючи з серпня 2007 року курс юаня почав прискорено зростати і за 2008 він зріс на 14%. В подальшому курс юаню щорічно стабільно зростав на 3,1% [13].

Але при цьому, що важливіше, власну ревальвовану валюту Китай спрямував на розвиток внутрішнього ринку, про що свідчить красномовна назва доповіді генсека КПК Ху Цзіньтао на XXVII з'їзді партії у жовтні 2007 р.: «Високо піднявши велике знамено соціалізму з китайською специфікою, боротися за нову перемогу у справі повної побудови середньо забезпеченого суспільства». В ній було сформульовано завдання прискореного підвищення рівня життя китайського народу і побудови суспільства “сяокан” – суспільство «середнього достатку».

На виконання поставленого завдання уряд виділив з державного бюджету \$586 млрд. у 2008 і ще \$157 млрд. – у вересні 2012 року.

Переорієнтація економіки Китаю на нову модель, менш залежну від експорту, не означала відмови від нього, але викликала суттєві зміни у платіжному балансі країни. Красномовним свідченням цього є наступна статистика: за кризові роки експорт Китаю зріс на 68%, в той час як імпорт – на 87%. А це означає зниження профіциту поточного рахунку з 263 до \$240 млрд. – на тлі зростання торгівлі.

Відповідно до зростання експорту росли і валютні резерви: з 2008 до 2013 р. (станом на лютий) вони збільшились менш ніж вдвічі – з 1,946 до \$3,549 трлн. (при тому, що за попередні роки нашого століття вони зросли майже в 9 разів). Але у цій сфері відбулись і більш серйозні зміни.

Напередодні кризи (березень 2007 р.) Китай мав у своїй скарбниці держоблігації США на суму \$421 млрд. У черговій доповіді “Китай як утримувач американських цінних паперів: висновки для США”, представленій американському Конгресу у січні 2008 році, У. Моррісон та М.Лабонт зробили висновок про те, що Китай не стане негайно позбавлятися держоблігацій США, тому що одномоментний продаж великої їх кількості приведе до:

- падіння вартості цих облігацій – і, відповідно, Китай зазнає втрат;
- падіння попиту на китайський імпорт – Китай зазнає втрат;
- посилення протекціоністських настроїв у США – Китай зазнає втрат [16].

Між тим, уже в жовтні 2007 р. вартість утримуваних Китаєм бондів США зменшились до \$388 млрд., або на 33% [17]. Проте в наступні роки Китай знову почав купувати цінні папери США. Але при цьому все більшу цікавість він проявляв до пайових цінних паперів. У результаті в 2011 р. на акції корпорацій США вже припадало майже 10% резервів Китаю, тобто частка акцій у порівнянні з докризовим періодом зросла в 15 разів (з 0,6 до 9%) [18].

Китайська влада неодноразово вказувала на свою стурбованість щодо безпеки інвестування в американські облігації, на що отримувала заспокоїливі відповіді американських вищих посадовців. Терпець урвався у 2011 р. – тоді вартість утримуваних Китаєм суверенних бондів США залишилась майже незмінною, а вже у 2012 році вона впала на 114,7 млрд.дол. [18]. Як пояснювалось у редакційній статті в China Daily у серпні 2011 р., “Китай не хвилює те, що Standard & Poor's знизилася кредитний США з AAA до AA+. Його більше непокоїть оголошена ФРС програма QE3. Якщо адміністрація США буде і надалі проводити безвідповідальну політику подальшої девальвації долару, Китай не тільки припинить купувати борги США, але й поступово зменшить вже накопичені запаси” [19].

Станом на січень 2013, вартість утримуваних Китаєм державних зобов'язань США вже знизилась до 1,264 трлн.дол. Але у 2013 році частка американських бондів становила лише 28% усіх резервів КНР!

На сучасному етапі Китай більше не бажає ані фінансувати надлишкове споживання США, ані витратити свої резерви на порятунок фінансової системи США. Як образно висловився китайський економіст Чан Хонгліан: “Спочатку США використовувала долари для того, щоб отримати китайські товари, потім вони скористались облігаціями, щоб отримати долари, тепер вони хочуть скористатись акціями, щоб повернути облігації, і, в кінцевому рахунку, вони використають акції для того, щоб понавішувати на Китай борги. В результаті Ки-

тай не тільки задарма поставляє в США свою продукцію і задарма віддає долари Сполученим Штатам, а ще й опиниться у боргу перед США” і додає: “Кимерика” є ні чим іншим, як циклічним продовженням економіки колоніального стилю” [20].

Висновки. Зростаюча роль Китаю на міжнародній арені та ймовірна втрата долларом статусу резервної валюти обумовлюють необхідність як подальших теоретичних досліджень даної проблеми, так і практичних дій нашого керівництва з адаптації зовнішньоекономічної політики України до нової ситуації. Кінець “Кимерики” та трансформація американо-китайських відносин несуть в собі потенціал зміни не тільки взаємовідносин цих двох країн, але й корінної трансформації позиціонування сил на геополітичній арені на додачу до радикальної перебудови міжнародної валютної системи.

Література

1. Ben S. Bernanke. The Global Saving Glut and the U.S. Current Account Deficit. / Homer Jones Lecture, St. Louis, Missouri, on April 14, 2005. / Режим доступу: <http://www.federalreserve.gov/boarddocs/speeches/2005/200503102/default.htm>.
2. Alan Greenspan. The Fed Didn't Cause the Housing Bubble / Greenspan / The Wall Street Journal, 11.03.2009. – Режим доступу: <http://online.wsj.com/article/SB123672965066989281.html>.
3. Niall Ferguson. Not two countries, but one: Chimerica By Niall Ferguson. // The Telegraph. - 04 Mar 2007. – Режим доступу: www.telegraph.co.uk/comment/personal-view/3638174/Not-two-countries-but-one-Chimerica.html.
4. Niall Ferguson, Moritz Schularick. The End of Chimerica Harvard business school, Working Paper 10-037 [www.hbs.edu/faculty/Publication Files/10-037.pdf](http://www.hbs.edu/faculty/Publication%20Files/10-037.pdf).
5. Режим доступу: <https://www.uschina.org/statistics/tradetable.html>.
6. Kai Guo and Papa N'Diaye Is China's Export-Oriented Growth Sustainable? IMF Working Paper 2009 International Monetary Fund Режим доступу: [WP/09/www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2009/wp09172.pdf](http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2009/wp09172.pdf).
7. Офіційний сайт Світового банку. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNS.ICTR.ZS>.
8. Офіційний сайт ФРС. – Режим доступу: <http://www.federalreserve.gov/pubs/ifdp/2011/1014/ifdp1014.htm>.
9. Martin Wolf, "Fixing Global Finance" The Johns Hopkins University Press | 2008. – Режим доступу: <http://www.ft.com/cms/s/0/f7d97f0c-1901-11dc-a961-000b5df10621.html>.
10. Kevin D.Freeman. Financial terrorism suspected in 2008 economic crash. –Режим доступу: <http://www.washingtontimes.com/news/2011/feb/28/financial-terrorism-suspected-in-08-economic-crash/>.
11. THE FINANCIAL CRISIS INQUIRY REPORT. – Режим доступу: www.gpo.gov/fdsys/pkg/GPO-FCIC/pdf/GPO-FCIC.pdf.
12. Subramanian, Arvind, "China and the dollar: Having it both ways", VoxEU.org, March 26, 2009.
13. Режим доступу: <http://www.x-rates.com/table/?from=USD>.
14. Режим доступу: bbs.chinadaily.com.cn/blog-72296-8198.html.
15. Режим доступу: www.vestifinance.ru/articles/25805.
16. Wayne M. Morrison, Marc Labonte. China's Holdings of U.S. Securities: Implications for the U.S. Economy. CRS Report for Congress, January 9, 2008. – Режим доступу: fpc.state.gov/documents/organization/99496.pdf.
17. Department of Treasury, Major Foreign Holders of Treasury Securities Holdings, December 17, 2007.
18. Wayne M. Morrison, Marc Labonte. China's Holdings of U.S. Securities: Implications for the U.S. Economy. CRS Report for Congress, December 6, 2012, Режим доступу: www.fas.org/sgp/crs/row/RL34314.pdf.
19. Dilemma of yuan revaluation (China Daily) 2011-08-25. – Режим доступу: http://www.chinadaily.com.cn/opinion/2011-08/25/content_13185617.htm.
20. Zhang Hongliang. The disaster of “Chimerica” – Can both sides be losers? CC |chinahush December 14th, 2009. – Режим доступу: <http://www.chinahush.com/2009/12/14/the-disaster-of-chimerica-can-both-sides-be-losers/>

Стаття надійшла до редакції 21.05.2013